

Die uw jeugd vernieuwt als die van een arend

De Reformatie

Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven

Verwonderd over visie

Met gemeenschappen is het al niet anders dan met mensen individueel: zodra je na gaat denken over de vraag wie je bent, is dit een aanwijzing dat er wel eens iets mis kan zijn. Zelf zitten we als kerken in zo'n identiteitscrisis. Antwoorden die tientallen jaren lang gegeven zijn op de vraag naar het eigene van ons kerkelijk samenleven, voldoen niet meer en geluiden als zou het er slechter aan toe zijn dan voor de vrijmaking binnen de gereformeerde kerken van toen, kun je vernemen.

J.H. Kuiper ■

In dit nummer

Kerkelijk leven - J.H. Kuiper
Verwonderd over visie 409

Meditatief - P. Schelling
Zelfbewust 412

Wandelen met God - B. Luiten
Eén Heer in je hart 413

Achtergronden - H. Veldman
Faalde K. Schilder in 1941? (1) 415

Kerk wereldwijd - C.Th. Basoski
Uit het oosten en het westen 419

Lied van de week - J. Smelik
God zij gezegend! 422

Persbericht

Slechter betekent dan een terugkeer naar de ideeën van dr. Abraham Kuiper over de kerk. Ik neem dat niet zomaar over, maar signaleer dat hier wel. Als je dat naast de opdracht van de synode aan diverse deputaatschappen legt om eens na te denken over visie, en dat het liefst in overleg te doen, geeft dit aan wat er inmiddels te doen is. Oude antwoorden inspireren niet meer. De vanzelfsprekendheid waarmee nog niet zo lang geleden een verwijzing naar de artikelen 27 tot en met 29 in de Nederlandse geloofsbelijdenis volstond, heeft plaats gemaakt voor verwarring op dit punt. Wie zijn wij eigenlijk?

Veel visies

“Door gebrek aan visie gaat het volk ten onder, een keur van raadgevers brengt het tot bloei”, Spreuken 11:14. Dit is de enige tekst in de bijbel waarin het woord visie genoemd wordt. Ooit heeft minister-president J.M. den Uyl hem gebruikt voor het democratische proces. Als het om die keur van raadgevers gaat, is er genoeg te vinden in Nederland. Tegelijk komen er dan vragen naar boven. In dit artikel wil ik vooral ingaan op de visievorming binnen de Protestantse kerk van Nederland, maar signaleer ik andere ontwikkelingen. Tegelijk komt de vraag naar boven, hoe een geformuleerde visie gaat functioneren binnen de gemeente.

Dit laatste is ingegeven door geluiden in het laatste nummer van *Uitdaging*, een nieuwsblad vanuit evangelische kringen. Die gaan over de manier waarop in sommige gemeenten omgegaan wordt met de ideeën van Rick Warren, bekend van zijn boek *Doelgerichte gemeente*.¹ Het blad vermeldt dat die ideeën als een soort belijdenis gaan functioneren, waarbij wie zich er niet in kan vinden, met zachte aandrang naar een andere gemeente verwezen wordt. Laagdrempeligheid, een belangrijk punt in de ideeën van Warren, blijkt in sommige gevallen te betekenen dat een aanwezig kruis uit de kerkzaal verwijderd wordt. Het is altijd lastig om dergelijke beweringen te controleren, maar van twee kanten werden deze punten aangedragen. Het is nog lastiger om na te gaan of deze manier van omgang met elkaar en het evangelie op het conto van Warren zelf geschreven moet worden. Misschien zijn het ontsporingen van al te enthousiaste volgelingen. Maar voor dit artikel is het voldoende om te laten zien dat het hebben van een visie stap één is; er vervolgens op een goede manier mee omgaan is stap twee.

Het eigene van de Gereformeerde Kerken

Als het erop aan komt, is het binnen de gereformeerde kerken wat vreemd om het over een onderscheiden visie te hebben. Wat maakt dat je anders bent? Prof. dr. K. Schilder antwoordde in 1934 op die vraag: eigenlijk niets. Dat was op de herdenking van 100 jaar Afscheiding. Men had hem gevraagd om te spreken over het beginsel der scheiding. Hij deed dat niet. In een schitterende rede gaf hij aan dat het eigene van de afscheiding was dat de kerken weigerden zich in een vakje te laten plaatsen. Niet de gedachtewereld van mensen is beslissend over de identiteit van de kerk, maar bijbel en belijdenis.

Het gaat niet om het accent op een deelbaarheid, maar om het uitdragen van het universele woord. Micha 6:8 was zijn uitgangspunt:

*Er is jou, mens, gezegd wat goed is,
je weet wat de HEER van je wil:
niets anders dan recht te doen, trouw te betrachten
en nederig de weg te gaan van je God.*

we hebben geen gereformeerde boodschap, gereformeerd is algemeen-christelijk

In deze rede nam hij afscheid van de opvattingen over de pluriformiteit van de kerk. Dat is het idee dat de waarheid te groot is om in één vorm naar voren te komen. Zoals het licht van de zon door een prisma gebroken wordt in zeven kleuren, is Gods waarheid gebroken in het bestaan van de diverse kerkelijke tradities. We komen dat idee weer tegen in het visiestuk van de protestantse kerk in Nederland. K. Schil-

der ging het daarentegen om de katholiciteit van de kerk: We hebben geen gereformeerde boodschap. We willen niet anders dan de boodschap van de bijbel uitdragen. Gereformeerd is algemeen-christelijk.

Ik neem die uitgangspunten van K. Schilder graag mee in de overwegingen van wat visievorming betekent. Zodra je het zicht op dat het katholieke karakter van je kerk-zijn verliest, gaat die gemeenschap angstwekkend veel op een sekte lijken. Die maakt zich sterk met een deel-waarheid.

Tegelijk besef ik dat er meer te zeggen valt. Concentratie op de bijbelse boodschap is een sterk punt, maar tegelijk zijn we, ook in het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken, gaan beseffen dat het goed is om zicht te houden op je eigen manier van lezen. Ongemerkt en ongewild kunnen toch eenzijdigheden binnensluipen. Het uitgangspunt is zuiver en belangrijk genoeg om te laten meeklinken in de discussies van vandaag. Het resultaat van mijn bijbellesen is echter wat anders dan de bijbelse boodschap zelf. Dat maakt nederig. Juist in gesprek met elkaar. Dat maakt ook dat zelfs met instemming van de lijn van Schilder toch nog een gesprek te voeren is over visie en identiteit.

Leren leven van de verwondering

In mei 2004 was het eindelijk zover: na tientallen jaren gesprek met elkaar, fuseerden de hervormde kerk, de gereformeerde kerken en de lutherse kerken in Nederland. Er ontstond een grote nieuwe kerk: de protestantse kerk van Nederland. Niet iedereen ging mee: er bestaan nu ook de voortgezette gereformeerde kerken en de hersteld-hervormde gemeenten. Met alle geharrewar over kerkelijke goederen dat daarbij hoort.

In september 2005 nam de generale synode van de Protestantse kerk het rapport: *Leren leven van de verwondering* aan.² Het heeft als ondertitel: Visie op leven en werken van de kerk in haar geheel. Het was nodig geworden, omdat drie kerken samengingen met elk hun eigen geschiedenis en achtergrond.

Het is met veel instemming ontvangen binnen de pers van christelijk Nederland. Eindelijk een positief woord over waar de kerk vandaag voor staat. In ieder geval is de titel al positief. Leven van de verwondering over Gods grote werk in deze wereld. Ik wil eerst een aantal positieve dingen noemen en in een volgend artikel toch ook een paar kritische opmerkingen maken. Met in het achterhoofd de vraag: helpt dit stuk ons als gereformeerde kerken verder in ons proces?

Overzicht van de inhoud

Het rapport zet de betekenis van het woord protestant uiteen. Met protest blijkt dit niet zoveel te maken te hebben. Protestant zijn - en dan wijst het rapport op de oorspronkelijke betekenis van het Woord - mensen die staan voor de verkondiging van het evangelie van Jezus Chris-

1. Rick Warrens boek is onlangs uitgebreid besproken in dit blad door ds. H. ten Brinke.
2. Het is te downloaden van de website www.pkn.nl

tus. Het geloof in de kracht van het woord draagt de kerk. Daarin ligt de mogelijkheid om af te komen van het verlamdende gevoel dat het met de kerk een aflopende zaak is. Kerk zijn betekent leven van de verwachting van Gods vernieuwing.

In de gemeenschap van het woord ligt de eenheid van de kerk. Tegelijk is Gods openbaring in Christus te groot voor één enkele gestalte. Hiermee is de pluriformiteit van de kerk met zijn verschillende tradities een rijkdom en een uitdaging. Men wil niet vervallen in vrijblijvende versplintering.

tegelijk is Gods openbaring in Christus te groot voor één enkele gestalte

Sterk accent krijgt het gegeven dat je kerk bent in een veranderende cultuur. Die zul je moeten kennen (in een halve bladzij wordt die cultuur geschetst) en daar zul je mee moeten rekenen.

Wat wil de Protestantse Kerk in Nederland voor mensen vandaag en morgen zijn?

- “1. De kerk wil een krachtige geloofsgemeenschap zijn waar mensen, samen met anderen en in het licht van de woorden van God, de zin van hun leven kunnen ontdekken. Vanuit haar eeuwenlange omgang met God heeft de kerk (ant)woorden gevonden, die ook nu richtinggevend willen zijn voor mens en samenleving.
2. De kerk wil vanuit haar protestantse geloofstraditie staan voor de levensveranderende boodschap van het evangelie en hiervan getuigen. Dat wil de kerk doen op een aansprekende en eigentijdse wijze voor alle generaties.
3. De kerk wil een gemeenschap zijn waar Gods aanwezigheid wordt gevierd in de prediking, in liederen, gebeden en in de tekenen van doop en avondmaal.

4. De kerk wil een gemeenschap van gebed zijn waar mensen leren beseffen dat zij hun lijden, hun schuld en hun vragen in Gods handen mogen leggen.
5. De kerk wil een centrum van waarden en spiritualiteit zijn, een plek van bezinning waar mensen kunnen ontdekken wie zij zelf zijn en wat God van hen vraagt.
6. De kerk wil een zorgzame gemeenschap zijn die zich bekommert om mensen in problemen, hen bijstaat en voor hen opkomt.
7. De kerk wil een gemeenschap zijn waar mensen zich geborgen kunnen weten. De gemeenschap die de kerk is, weerspiegelt iets van de geborgenheid die God aan mensen schenkt.
8. De kerk wil een beweging van hoop en verwachting zijn waarin mensen elkaar wereldwijd inspireren over de grenzen van armoede, onrecht en hopeloosheid heen.”

(Pagina 4 van het rapport). Deze punten worden verder uitgewerkt in een aantal uitgangspunten voor beleid. Opvallend daarbij is de aandacht voor jeugdwerk, moderne communicatiemiddelen en missionaire presentie in deze wereld.

Voorlopige afronding

Hoewel ik met de schrijvers van het visiedocument uit het liedboek lied 252 zing: *wij zullen leren leven van de verwondering*, heb ik toch een aantal vragen die in een volgend artikel aan de orde komen. Tegelijk komt dan de vraag aan de orde, hoe het binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) staat met de visievorming op de gemeente.

**Ds. J.H. Kuiper is emeritus-predikant van de
Gereformeerde Kerk te Haulerwijk en woont in Assen**

uit de kerken

Rotterdam-Stad (sectie Delfshaven) - beroepen: W. de Groot te Nieuwerkerk a.d. IJssel

Gouda - De kerkenraad van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt) te Gouda, (samenwerkend met die te Waddinxveen) deelt mee dat zijn missionair predikant ds. J.P.C. Simpelaar en diens echtgenote, mevr. A.C. Simpelaar-Hoekstra, medio januari 2006 voorgoed uit Benin zijn teruggekeerd naar Nederland. Zij hebben ruim zes jaar voor DVN-GOWA in Zuid-Benin gewerkt in

het kerkelijk opbouwwerk en het ontwikkelingswerk.

De kerkenraad deelt verder mee, dat met ingang van zaterdag 22 april 2006 ds. Simpelaar officieel weer beschikbaar zal zijn om beroepen van zusterkerken te overwegen evenals preekverzoeken.

Adres: Cronjéstraat 14, 2806 TV Gouda, tel. 0182-678844 of 06-13019581, email: simpelaar@12move.nl

Zelfbewust

‘Zeg tegen die vos...’, Lucas 13:31-33

P. Schelling ■

Je denkt wel eens...

Miljoenen moslims bevolkten de afgelopen weken de straten en pleinen van de wereld uit woede over een paar spotprenten. De soms extreem gewelddadige demonstraties waren meestal opgehitst. En ook over het kwetsende van die cartoons valt nog wel wat te zeggen. Maar hoe je het wendt of keert, ze hebben Allah en de profeet hoog. En hoe weinig ik ook op heb met die ‘religie’ van een verlies- en winstrekening met je god en zijn kennelijke kadaverdiscipline, soms dacht ik wel eens: wat heb ik nog over voor de eer van mijn God en zijn Zoon? Of heb ik in ons verwereldlijkte land mij al erbij neergelegd dat die te kust en te keur grof en onbeschoft gelasterd kunnen worden? Vrijheid van meningsuiting, weet u wel... En zit er bij ons christenen misschien iets van schaamte voor het evangelie, als we ons bij zulke zaken maar liever stil houden? Je denkt wel eens...

De Here Jezus is vastberaden op weg gegaan voor zijn laatste reis naar Jeruzalem (9:51). Maar dan zijn er ineens een paar Farizeeën met de boodschap: U moet hier weg, want Herodes loert op uw leven. Misschien was het wel doorgestoken kaart van hen en wilden ze zelf Hem kwijt. Maar wat de achtergrond mag wezen deze duivelse poging om hem uit zijn plan te dringen, de Heiland gebruikt haar voor een krachtige typering van zijn weg en werk.

Hij doet dat in een tweeledige uitspraak. Hij zal nog een, twee, drie dagen aan het werk zijn in Herodes' gebied en dan zal zijn werk daar klaar zijn. En slaat Hij dan alsnog op de vlucht? Nee, zijn drie werkdagen zullen ook reisdagen zijn. Want Hij was op weg gegaan naar Jeruzalem, omdat Hij daar moet zijn. Ze mogen in Perea zijn dood al wensen, die zal pas in Jeruzalem komen. Want daar en nergens anders, in het centrum van land en volk, behoort het bedrog van valse profeten aan de kaak te worden gesteld en gestraft (Deut. 17:13). Als zijn spreken en optreden godslasterlijk zijn en als Hij daarom sterven moet, dan daar en nergens anders.

Vastberaden ging Hij op weg - voor het definitieve werk voor uw en mijn verlossing. Maar die vastberadenheid heeft ook een heel zelfbewuste achtergrond. Weg uit een gebied waar Hij (onderweg) werk te doen heeft? Hij bepaalt zelf wel wanneer Hij klaar is met dat werk, waarin Hij als de Soeverein bezig is voor Herodes' onderdanen. En zal Hij dood? Hij bepaalt zelf wel wanneer en waar. Een, twee, drie werkdagen in Herodes' gebied, een, twee drie reisdagen erdoorheen, dat is de zelfbewuste typering van zijn weg en werk.

En dat alles leidt de Here met een zo mogelijk nog zelfbewuster typering van Herodes, straks de moordenaar van Johannes de Doper. ‘Zeg tegen die vos...’, draagt Hij de Farizeeën op. Want Hij heeft Herodes wel door. Slim is hij zeker: hij speelt zijn wens via de Joden, die hem dankbaar zullen zijn. Maar het is ook een laffe methode, als je de confrontatie niet aandurft.

De antwoordboodschap zet een zelfbewuste Messias voor Herodes neer, de Gezondene van de Vader, die maar één Opdrachtgever gehoorzamen moet. En ook niet anders wil.

Eren en dienen en volgen wij Hem? Laten we dan iedere dag opnieuw, even vastberaden als Hij de weg naar het kruis koos, de strijd aanbinden met de zonde in ons leven.

Eren en dienen en volgen wij Hem? Laten we dan van zijn dagelijkse nabijheid verzekerd zijn. En ons zijn naam en woord niet schamen. Integendeel. Laten we ons onze eigen bescheiden positie in de wereld realiseren. Maar laten we in alle bescheidenheid en vriendelijkheid wel zelfbewuste christenen zijn. En, waar het maar mogelijk is en wijs, opkomen voor de eer van zijn naam en woord en werk! Niet vreesachtig, maar zelfbewust!

Ds. P. Schelling is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te 's-Hertogenbosch en woont in Amersfoort

Eén Heer in je hart

wandelen met God

Denk over je naaste met respect, spreek zachtmoedig met hem of haar, houd je geweten zuiver.

Hoe doe je dat?

En hoe houd je dat vol in deze tijd?

B. Luiten ■

Een tegendraads woord

Hoezo 'in deze tijd'? Dit zijn woorden van Petrus tot christenen die zwaar te lijden hadden onder vervolgingen, die als vreemdelingen waren verspreid over Klein-Azië en nog wel verder (1Ptr. 3:16). Respect, zachtmoedigheid, reinheid, jawel! Maar als je dat nu helemaal niet terugkrijgt? Als er volstrekt respectloos met jou als christen wordt omgesprongen, als het je plaats in de maatschappij kost, als ze grof tegen je zijn, mag je dan niet eens van je af bijten? Ben je anders geen doetje? Want die naam hebben christenen, het zijn allemaal slappelingen die iemand anders nodig hebben. En daarbij zijn ze nog schijnheilig ook. En zo. Dan ga je als christen je toch op z'n minst terugtrekken? Om niet-christenen te mijden, en je contacten vooral te zoeken bij geloofsgenoten? Wat Petrus hier schrijft, lijkt zo onwerkelijk, haast onhaalbaar. Daar hebben wij zelfs last van in onze tijd met heel veel vrijheid.

Laat je niet in verwarring brengen

Het geheim zit niet in je gedrag. Het gaat er niet om dat je respectvol doet, maar dat je respectvol denkt. Ieder van ons is in staat om vriendelijk iemand te woord te staan, terwijl je in je hart denkt: 'wat een ouwe zeur is dat'. Met als gevolg dat je niet bereid bent echt aandacht aan die ander te schenken.

Dat wordt in de Schrift dus niet bedoeld. God vraagt nooit gedrag alleen, Hij heeft het over je hart en over je manier van denken. Daar zit het geheim. Waar alles om draait kan de apostel heel kort zeggen: 'Erken Christus als Heer en eer Hem met heel uw hart' (1Ptr. 3:15). Hoe je met je naaste omgaat, begint tussen je Heer en jezelf. Wie is Hij voor jou? 'Heer' doet allereerst denken aan eigendom. Hij kocht je met zijn dierbaar bloed. Hoe vind je dat? Ben je Hem daar dankbaar voor? Wil je echt van Hem zijn? Wordt Hij dan de belangrijkste voor je? Zo ja, laat dan diep in je hart doorwerken wat Hij van je vindt. *Laat zijn mening over je de allerbelangrijkste voor je zijn.*

Dit is zo'n wezenlijk punt! Als je hieraan voorbij leeft, ga je drijven op meningen en oordelen van anderen. Wat zij van je vinden, positief of negatief. Dat kan zo onzeker zijn, en je verliest jezelf erdoor.

Wie zegt je Heer dat je bent? Luister daar eerst naar. Dat is een vorm van die erkenning, waar Petrus het over heeft. Een erkenning die je goed zal doen! Want de Heer ziet je vanuit zijn bevrijdend handelen, Hij ziet zijn naam op je, zijn bloed over je. Dat ben je: iemand van Hem, geliefd kind van God. Ongeacht wat anderen van je vinden, laat je daardoor niet in verwarring brengen.

Dit heeft vele toepassingen, niet alleen naar buiten toe, maar ook in het kerkelijk leven waarin oordelen toch zo snel kunnen rondgaan. Dat zou zo niet moeten zijn, maar toch. Laat je daardoor niet in verwarring brengen, trek je niet terug, ga je niet pantseren en onbereikbaar maken, *maar erken één Heer in je hart.* Hij mag zeggen wie je bent!

Laat je geen angst aanjagen

In het verlengde daarvan: wees dan ook niet bang voor mensen, voor wat ze je kunnen aandoen. 'Wie zou u kwaad doen, als u zich volledig inzet voor het goede?' (1Ptr. 3:13).

Het hangt allemaal met elkaar samen. Als Jezus je Heer is, en je erkent Hem in je hart, kan niemand je uit zijn hand roven (Joh. 10:29,30). Dat bestaat niet! Je kunt wel zelf van Hem vervreemden, andere wegen kiezen, een ander leven. Dat is dan je eigen keus. Maar het is niet mogelijk dat iemand jou steelt uit de hand van je Heer. Al loopt de vijandschap nog zo hoog op. Vele christenen hebben door de eeuwen heen daarvan getuigenis afgelegd (tot hun eigen verbazing), en hun Heer verheerlijkt in hun volhardend vertrouwen tijdens een moeilijk leven en soms een nog moeilijker sterven. De Heer volhardde in hun hart (zie ook DL. hoofdstuk V).

Petrus bemoedigt de slaven ermee, die door hun meesters worden geslagen. En de christe-

lijke vrouwen, die door hun niet-gelovige echtgenoten worden miskend en bedreigd. Laat je geen angst aanjagen, weet van Wie je bent! Dan hoef je niet van je af te bijten als je je bedreigd voelt. Je hoeft je ook niet terug te trekken als de publieke opinie omslaat in het nadeel van iedereen die gelooft. Wat je ook zou kwijtraken, je Heer geeft het terug, honderdvoudig. Al word je veroordeeld, Hij spreekt vrij. Zou je komen te sterven, de Heer geeft je leven. Geweldig toch?!

Dit is iets om door te spreken in gebed. Want deze erkenning, dat je je veilig wilt weten bij Hem alleen, en daardoor bemoedigd, werkt niet als een theorie in een boekje. Dit vraagt je hart, en je aandacht voor wat je met je hart wilt doen. De keus die je dan maakt en uitspreekt in de binnenkamer, zal je diep beïnvloeden in alle contacten die je daarna hebt. Je zult vrijmoedigheid ontvangen om je Heer te belijden, niet overdreven als een opgelegde last, maar levensecht vanuit je band met Hem.

Eén met je Heer

Wie is dan je Heer? Jezus! Ja, dat is precies het goede antwoord. Des te opvallender is, dat Petrus in dit verband de naam 'Christus' gebruikt. Christus betekent Gezalfde, Knecht, Dienaar (Jes. 42:1). Hij kwam niet om Zich te laten dienen, maar om te dienen en zijn leven te geven tot een losgeld voor velen.

Op die manier keek Hij naar de mensen. Hij zag hun nood. Hij zag hun wanhoop, hun teleurstelling, hun eenzaamheid, hun verlorenheid zonder God. Daardoor bezielde gaf Hij alles wat Hij had. Hij is de koning-knecht, die zijn leven heeft afgelegd.

Als Hij Heer mag zijn in je hart, dan voel je wel aan wat er dan veranderen gaat van binnen. Zijn Geest zal je net zo'n houding geven (zie Fil. 2). Hij zal je leren anders naar mensen te kijken, zelfs naar die mensen die grof tegen je zijn. Petrus leert die christelijke vrouwen, die thuis bedreigd worden, anders naar hun man te kijken: het is iemand die verloren kan gaan maar die ook behouden kan worden. Wellicht gaat je Heer je daarvoor gebruiken. Ben je bereid? Wil je op die manier het goede voor hem zoeken?

Nog steeds is dit hét woord in alle huwelijken die moeilijk geworden zijn. Kijk anders! Voel niet alleen de miskenning, wees daarover gerust, je wordt door je Heer geëerd. Vind daarin vervolgens de ruimte om er toch te zijn voor je echtgenoot, om hem of haar te dienen, te blijven dienen met je leven. Dat is nu precies zoals Christus deed: temidden van alle miskenning bleef Hij toch zijn leven geven. Zo leert je nu zijn Geest. Dit gaat veel dieper dan gedrag, het gaat Hem erom je één te maken met je Heer. Wie is die Heer? *Christus!* Hij die zich gaf, tot aan het kruis, met spot overladen. *Hoe ben jij dan een christen?* Als je je gééft, om

Godswil, ook al krijg je er (hier en nu) geen enkele waardering voor.

Dit heeft vele toepassingen, dit is een heel nieuwe manier van leven. Je blijven geven, ook als je omgeving het niet waardeert. Je blijven inzetten, ook al laten anderen het afweten. De kerk en je omgeving blijven liefhebben, ook is het niet naar je zin hoe het daar allemaal gaat. Niet afhaken, niet roepen hoe beledigd of hoe boos je bent, niet je hakken in de grond, maar er *zijn*. Met zachtmoedigheid, voegt Petrus er aan toe.

Het grondwoord is *liefde*. Liefde die geen genoegen neemt met andermans ellende en ondergang, maar die een weg zoekt, desnoods door lijden heen (1Kor. 13).

Die liefde kan veel kosten, werkelijk een offer zijn. Het zij zo. Maar dan wel een offer met een doel. Een hoger doel dan aards geluk.

Het begint in de binnenkamer

Wat zul je dan vaak in gebed gaan, om te spreken met je Heer. Want offeren begint in de binnenkamer. Dat je uitspreekt dat Hij je leven mag leiden en vullen, op zijn manier. Dat Hij mensen op je pad mag brengen, dat je voor hen een naaste wilt worden in zijn naam. Het offer is in de eerste plaats richting Hem, die je kocht. Vervolgens dan ook richting al die mensen om je heen. Dat je hen aan Hem opdraagt, met respect, omdat ze allemaal door God geschapen zijn. Dat je bidt voor hun behoud. Dat je vraagt om een kans of een opening. En zo.

Daar begint het. Mensen in je omgeving voor wie je niet bidt, zul je ook niet gauw aanspreken. Want je hebt ze dan niet in je hart. Dan vind je het veel te link om een 'moeilijk' gesprek te beginnen. Je gaat terugtrekkende bewegingen maken, je gaat wel met ze om, maar het allerbelangrijkste houdt je achter je lippen. Bedenk dan, als je tegen deze moeite aanloopt in de praktijk, dat de oplossing begint in de binnenkamer. Want hij begint in je hart, tussen je Heer en jezelf.

Ds. B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zwolle-Centrum

Faalde K. Schilder in 1941? (I)

In twee artikelen willen we ons opnieuw bezig houden met de nog altijd intrigerende vraag naar de houding van prof. dr. K. Schilder in het verzet tegen de Duitse bezetter. Zijn er feiten aan het licht gekomen die ons ertoe brengen de verzetshouding van Schilder te reduceren? Of blijven er misschien feiten ongenoemd of onvoldoende belicht, waardoor hem geen recht wordt gedaan? In ieder geval is een nadere bezinning op Schilders historische rol wenselijk.

H. Veldman ■

Ter inleiding

Op 2 juli van het afgelopen jaar plaatste ik in dit blad enkele *journalistieke* kanttekeningen bij twee krantenberichten (!) over de als *faalend* aangemerkte houding van prof. dr. K. Schilder tegenover de Duitse bezettende macht. De teneur was duidelijk: men moet deze Kamper hoogleraar wel in de juiste context plaatsen en hem niet 'overvragen' wat betreft zijn praktische deelname aan het 'illegale' verzet. Uit de reacties op dit artikel bleek me dat er enerzijds met grote instemming kennis van genomen was, wat later ook bleek in de kolommen van *Nader Bekeken* (sept. 2005, p. 247), anderzijds was er de stem van de kritiek, met name via een persoonlijk schrijven van professor George Harinck.

In zijn bijdrage 'Over Klaas Schilder en het verzet', in de door hem geredigeerde bundel *Tussen lijdelijkheid en verzet - Gereformeerden in bezettingstijd* (AD Chartas-Reeks nr. 8, Barneveld 2005, p. 39-55) had Harinck op historische gronden geconcludeerd dat Schilder zich vanaf 1941 had onthouden van het aanreiken van een theologisch gefundeerde visie voor het gereformeerde verzet tegen de bezetter. Naast allerlei deelconclusies had Harinck ook als hoofdconclusie gesteld dat Schilder geen oproep tot actieve steun aan dat verzet meer had laten horen. Hij verweet mij - terecht - dat ik aan zijn argumenten niet de aandacht had geschonken die ze waard waren. Ik heb hem toen toegezegd dat alsnog te zullen doen. Zo wil ik nu mijn visie op de rol van Schilder nader uiteen zetten (zoals ik ook al toezegde in mijn artikel van 2 juli) in een deels aanvullende, deels corrigerende tekst. Ik wil me daarbij grotendeels beperken tot de eerste twee oorlogsjaren en me vooral richten op Schilders

houding vanaf het moment van zijn vrijlating uit het Huis van Bewaring te Arnhem, 6 december 1940.

Hoofdvragen van Harinck

In Harincks studie staat min of meer centraal het optreden van Schilder in 1941 voor het 'Lemeler Convent' - een gezelschap van meest hervormde predikanten waarvan een aantal zich duidelijk op Karl Barth oriënteerde. Een merkwaardige ontmoeting, daar in het Overijsse? Inderdaad, en er zijn heel wat vragen bij te stellen. Dat doet Harinck dan ook. Het gaat daarin voor hem om drie vragen rondom Schilders optreden voor het 'Lemeler Convent':

- Hoe heeft Schilder zich gehouden onder de beperkingen die hem opgelegd waren bij zijn vrijlating uit het Arnhemse Huis van Bewaring? Of anders gevraagd: hoe stond hij tegenover legaliteit en illegaliteit?
- Wat bewoog Schilder als anti-barthiaans theoloog om zich te presenteren in de kring van veelszins barthiaanse theologen in dat convent? Was er in zijn ogen een bepaalde vorm van samenwerking tegen de bezetter mogelijk?
- Waarom sprak Schilder in die bijeenkomst over het kerkvergaderend werk van Christus? Kwam het daarop aan in de bezettingsjaren?

Bezet Nederland anno 1940-1941

Om ons even goed te oriënteren zetten we eerst de belangrijkste feiten uit de eerste jaren van de Duitse bezetting op een rij. Na de inval in mei 1940 werd ons land een 'Reichskommissariat' onder de Oostenrijkse nazi Arthur

Seyss-Inquart. De nazificering van de Nederlandse samenleving begon in gematigdheid, anti-joodse maatregelen bleven eerst nog even uit. Maar na een klein half jaar werden de ambtenaren verplicht de 'Ariërverklaring' te ondertekenen, waarmee de eerste scheiding tussen Germanen en Joden in een belangrijke sector van de maatschappij werd doorgevoerd. Door het bijna algemeen ondertekenen van deze verklaring was dit een eerste succes voor de nazi's in Nederland. De formele aanpassing van de Nederlanders aan de 'nieuwe orde' zou later niet meer zo succesvol zijn. Toch stond men in de dagelijkse praktijk vaak voor moeilijke kwesties: wat te doen met het verbod dat personen van 'Duitse of stamverwante bloede' niet meer in joodse huishoudens mochten werken? Of dat men geen gebruik meer mocht maken van de diensten van joodse medici? Nederland moest nog helemaal leren om zijn houding te bepalen. Hoeveel van dat soort 'kleine' maatregelen (met name tegen Joden) werden al niet in 1940 en '41 opgelegd aan een volk dat in geen 125 jaar een bezetting had moeten verduren! Niemand had 'ervaring' met een verzetshouding.

In oktober 1940 werden de eerste ('Indische') gijzelaars gearresteerd en naar het kamp Buchenwald getransporteerd, een antwoord op de gijzeling van Duitsers in het toen nog vrije Nederlands-Indië.

Het verzet tegen de bezetters was in het begin zeer divers en tegelijk fragmentarisch: van publicitaire oppositie, zoals *De Reformatie*, het *Friesch Dagblad* en andere bladen tegen de Duitse bezetters en hun Nederlandse handlangers tot amateuristische spionage en incidenteel gewapend verzet, zoals door *De Geuzen* en vanuit de kring van het communistische blad *De Waarheid*.

niemand had 'ervaring' met een verzetshouding

De Februaristaking (1941) werd de eerste grote en felle confrontatie met de nazi-bezetter, waarbij het absoluut duidelijk werd dat ons volk en met name de joodse bevolkingsgroep 'zwarte tijden' tegemoet ging. De eerste doodvonnissen werden spoedig voltrokken (de 18 doden). Terreur, angst en armoede bepaalden het dagelijkse leefklimaat voor de meeste Nederlanders. Alleen de NSB en enkele daarmee verwante groeperingen kregen een functie binnen de door de Duitsers uitgezette kaders. Collaboratie was hun dagorder.

Gelijkschakeling

Steeds meer stappen ter *gelijkschakeling* van de Nederlandse bevolking werden genomen. Kranten werden onder Duitse censuur gesteld;

op economisch gebied werden Duitse belangen groter geacht dan die van Nederland, medici kregen hun *Artsenkamer* en iedere arbeider van boven de 20 diende lid te zijn van de *Arbeidsdienst*. Een belangrijk moment was de instelling van de Rijksradio-omroep waarin de NSB de leiding kreeg. De bestaande omroepverenigingen verdwenen uit de ether of pasten zich eerst nog aan. In de door de bezetters ingestelde *Christelijke Radio Stichting* werd door K. Schilder namens de mee door hem bestuurde NCRV (nu dus bedreigd met opheffing) een plaats ingenomen (met alle andere bestuurleden?). Dit tegen het advies in van zijn geloofsgenoot mr. J. Donner, lid van de Hoge Raad, die medewerking niet wenste omdat het een inbreuk vormde op het bestaande recht. Schilder stopte er mee in september 1941. De gelijkschakeling van de radio was toen al zo goed als voltooid.

Het halve jaar van Schilders betrokkenheid in deze stichting doet de vraag opkomen wat hem bewogen heeft hierin te participeren. Het antwoord kennen we (nog) niet, maar uit het geheel van deze zaak kan men het sterke vermoeden hebben dat Schilder als NCRV-bestuurder de situatie zo beoordeelde dat meegaan in deze constructie een signaal was van de wil tot behoud van de eigen identiteit in omroepeland. Maar dat neemt niet weg dat ook Schilder - hoe beperkt van aard en duur dan ook - heeft meegewerkt aan een door de bezetter opgelegde omroepregeling. Was het hier misschien een zoeken en tasten naar wat er nog van het 'oude bestel' en de daarmee verbonden identiteit te redden viel? We willen er straks op terug komen.

De kerken in bezet gebied

Oppervlakkig gezien hadden de kerken in de eerste jaren na de bezetting vrij veel vrijheid. En het mag dan ook als bijzonder worden genoteerd dat de Duitse bezetter niet is overgegaan tot een algemeen verbod op het houden van kerkdiensten. Dat betekende echter niet dat aan de godsdienstvrijheid geen ernstige beperkingen werden opgelegd. Religieuze uitingen waarin men bijbelse gegevens in verband bracht met het optreden van Hitler c.s. werden door de Duitsers met toenemende argwaan gevolgd. Al vrij spoedig voerden de bezetters de eerste arrestaties uit tegen voorangangers die van deze vrijheden gebruik maakten. Natuurlijk denken we dan onmiddellijk aan Schilder die van augustus tot december 1940 gevangen zat. Maar al voor hij uit de samenleving werd verbannen, was de hervormde ds. N. Padt te Zutphen in handen gevallen van de Sicherheits-Dienst. Ook de predikanten H. Berkhof (te Lemele) en J. van der Poel (Venlo) werden toen enkele maanden gevangen gehouden.

Op 28 augustus 1940 werd ds. Jannes van

Raalte, gereformeerd predikant te Laar (Dld.), toen wonend in Ermelo, als 'ein fanatischer Gegner des Nationalsozialismus', die ook nog de Duitse Wehrmacht beschimpt zou hebben, gearresteerd en uiteindelijk naar het concentratiekamp Dachau overgebracht (waar hij het einde van de oorlog meemaakte).

Kort na de vrijlating van Schilder werd de hervormde ds. D.A. van den Bosch gearresteerd wegens zijn publicatie waarin Hitler via getalensymboliek gelijkgesteld werd aan het Beest uit de Openbaring aan Johannes. Drie maanden later bezweek deze predikant in het kamp Amersfoort - hij was de eerste van de Nederlandse predikanten die stierf in een Duits kamp.

Binnen de R.K. kerk was pater Titus Brandsma vanaf eind december 1941 actief om bij de r.k. persorganen te voorkomen dat de NSB en tevens de propaganda voor de bezetter zich daarin zouden manifesteren. Hij werd al op 19 januari 1942 gearresteerd en is op 26 juni 1942 in het KZ Dachau overleden.

Schilders eerste publieke woorden na zijn vrijlating

Vrijwel dadelijk na zijn vrijlating heeft Schilder als rector een toespraak gehouden ter gelegenheid van het overlijden van zijn voorganger, prof. dr. A.G. Honig. De woorden die hij op 13 december 1940 in dat verband sprak, geven - naast datgene wat betrekking had op de herdenking van Honig - ook aan hoe hij de toekomst van kerk en volk zag. Met Honig beleed en zag hij de naderende dag van Christus' wederkomst, maar ook nu al zag hij de heerlijkheid van God 'over de breedte van alle ras, alle bloed, elken bodem, op aarde vrede onder de mensen van het welbehagen, de mensen, genomen uit alle ras, en van alle bloed, en van tusschen de grenzen van ieder segment van den bodem'. Deze onverbloemde uitingen tegen de nationaal-socialistische rasenwaan hebben onmiskenbaar een heel herkenbaar signaal betekend voor allen die de academische plechtigheid bijwoonden. Schilders strijdbaarheid bleef hem eigen. Zijn woord was en bleef zijn wapen.

Schilders woord was en bleef zijn wapen

En deze lijn trok Schilder de komende maanden door: zo preekte hij op zondag 2 maart 1941 in Amersfoort en nam daar geen blad voor de mond over de nazi-ideologie van de gelijkschakeling.

Kerk en jodenvervolg

Het werd ook tot de taak van de kerken gerekend om bij de Rijkscommissaris te protesteren tegen de toenemende druk op de joodse

bevolkingsgroep. Al lang vóór de eerste (grote) deportaties van de Joden begonnen (juli 1942) brachten kerkelijke dienaren de stem van de bezwaren van (bijna) alle kerken ten gehore bij Seyss-Inquart. Daar was al een begin mee gemaakt met een Adres van zeven protestantse kerken op 23 oktober 1940. In maart 1941 maakten de kerken hun zorg aan de rijkscommissaris bekend over de groeiende rechtsonzekerheid. En in dezelfde maand, op de 23e, hielden de Gereformeerde Kerken een algemene bidstond waarin een door de Generale Synode van Utrecht opgesteld 'herderlijk schrijven' werd voorgelezen met een waardige oproep ook in de donkerste tijden waarachtig christen te zijn en te blijven. En daar bleef het niet bij.

K. Schilder in 1941

Twee dagen na de bidstond bepaalde de synode in een *besloten zitting* via een rapport, opgesteld door K. Schilder, haar positie om - in reactie op ingebrachte bezwaren - de besluiten van de Amsterdamse synode (1936) ten aanzien van de NSB (en CDU) te handhaven. Binnen de kerken leefden er bezwaren tegen 'Amsterdam-1936' bij de predikanten H.J. Heida (van de kerk te Vlaardingen) en A. Rolloos (van de kerk te Zwijndrecht); ook is bekend dat o.m. prof. dr. H.H. Kuyper zich niet kon vinden in de toen genomen besluiten - hij was pro-Duits. En de inzichten van de professoren V. Hepp en F.W. Grosheide liepen ook niet parallel met de uitspraak van de synode van Amsterdam. Hoe kwetsbaar was dit synodewerk - ook voor Schilder? Die kwetsbaarheid werd gelukkig beperkt doordat de zitting niet openbaar was. Een select gezelschap - met voor- en tegenstanders van de kwestie - had de reële plicht te zwijgen over de inhoud van de rapportages en de beraadslaging. De kerken kregen per brief de tekst van het besluit toegezonden en veel later pas de acta daarover.

Intussen is het opmerkelijk hoe binnen de stads- en kerkgemeenschap van Vlaardingen de tegenstellingen manifest werden: enerzijds een predikant die geen enkele vorm van verzet tegen de bezettende macht voorstond, ja, deze macht zelfs beschouwde als wettige overheid! Anderzijds was het juist Vlaardingen dat de basis was van de eerste 'spontane' verzetsbeweging, die van de 'Geuzen'. En die ook de eerste dodelijke slachtoffers telde van de Duitse terreur.

Op de synode bleek dat de commissie-Schilder niet eensgezind was: ds. G. Diemer (predikant te Scheemda, ook curator van de Theologische School in Kampen) nam als eenling een afwijkend standpunt in waarin de angst voor de bezetter duidelijk doorklonk: de kerken zouden door hem niet 'noodeloos in moeilijkheden' gebracht worden met 'politieke en sociale bewegingen en machten'! Die beweging sloeg

op de NSB, de machten waren de Duitse bezetters. Tijdens de synodevergadering bleek dat H.H. Kuyper zich om zijn geweten niet wenste te houden aan de besluiten tegen de NSB in 1936. Ook dr. J. Thijs (van de kerk van Zwolle) had kennelijk moeite met deze besluiten, hij pleitte voor intrekking. Samen met zijn de andere commissieleden en ook met steun van zijn collega's de hoogleraren K. Dijk en G.M. den Hartogh streed Schilder voor handhaving. De voorstanders van intrekking meenden op exemplarische wijze met gegevens uit O.T. aan te kunnen geven dat bijbelse personen als Jozef in Egypte en Daniël in ballingschap optraden vanuit het idee van scheiding der terreinen. Kerk en politiek zouden los van elkaar staan. Maar dat bracht Schilder tot een heils-historische benadering waarin de kerk op **alle** terreinen van het leven haar profetisch getuigenis moest laten horen! Geen sprake van terreinenscheiding dus, maar werken vanuit de roeping van de kerk voor het hele leven. En dus sprak Schilder namens de kerken in alle openheid over de tegenstelling tussen het Messiaanse koninkrijk en het totalitaire regime van de Egyptische farao's, van Nebukadnezar en het Romeinse imperium en de daaraan verwante machten. In het tweede rapport, na een eerste besprekingsronde ter synode, trok Schilder op deze wijze de lijnen van 1936 door. De synode was unaniem in haar besluit tot handhaving van 'Amsterdam-1936'. Slechts pre-adviseur prof. Hepp kon zich er niet mee verenigen. Men kan het betreuren dat Harinck als redacteur de teksten van de door Schilder opge-

stelde rapporten niet heeft opgenomen in de nieuwste uitgave van diens Verzamelde Werken 1940-1941. De formele argumenten dat ze meer als kerkelijke documenten dienden - en dus voor verantwoordelijkheid van de synodecommissie lagen - dan dat ze als persoonlijke opvattingen golden, kunnen we op zich wel respecteren. Toch blijft het wat onbevredigend dat de bedoelde teksten - die historisch van eminent belang zijn - nu niet zo gemakkelijk voor een breder publiek zijn te raadplegen. De stem van de kerken anno 1941 via Schilders rapporten, klonk dus temidden van de actualiteit van de zwaarder wordende bezetting, niet minder helder dan tevoren. Dat betrof ook zonder meer de zaak van de discriminatie van de Joden. In dit verband willen we nadrukkelijk wijzen op de gezamenlijke getuigenissen van de Nederlandse kerkgenootschappen tegen de massale deportaties van de Joden naar Westerbork (op 11 juni 1942 een telegram, op 20 juli 1942 een kanselboodschap daarover). Daar waren dus ook de Gereformeerde Kerken in Nederland in betrokken. En Schilder was daar ook voorstander van!

Drs. H. Veldman is kerkhistoricus en woont in Zuidhorn.

KERNREDACTIE:

Dr. E.A. de Boer,
Prof. Dr. B. Kamphuis

OVERIGE REDACTIELEDEN:

Drs. A.L. Th. de Bruijne, Drs. I.D. Haarsma,
Prof. Dr. G. Kwakkel, Drs. B. Luiten,
J. Westert.

MEDEWERKERS:

J.J.D. Baas, Drs. E. Brink, J.M. de Jong,
Ds. G. Riemer, Dr. J. Smelik,
Drs. H. Veldman

BLADMANAGEMENT:

Mevrouw M.T. Kremer
Scholma Druk bv, Postbus 7
9780 AA Bedum, tel. 050 3013636

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
E-mail: reformatie@scholma.nl, ingeval per
post via bovengenoemde postbus.
Uitgever: Print Media bv, Bedum
Technische realisatie:
Scholma Druk bv, Bedum

ADMINISTRATIE:

Scholma Druk, postbus 7,
9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636.
Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).
E-mail: reformatie@scholma.nl
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENTSPRIJZEN:

abonnementsprijs € 49,95
studenten € 19,50;
buitenland € 109,00
- abonnementsjaar loopt van
1 januari t/m 31 december
- opzegging van het abonnement dient 1
maand voor aanvang van het nieuwe abon-
nementsjaar schriftelijk of per e-mail te
geschieden (voor 1 december)
Losse nummers € 1,50 (incl. porto).

De Reformatie is op Daisy cd-rom
verkrijgbaar bij de Chr. Blinden-
bibliotheek voor blinden en slecht-
zienden. Tel. (0341) 565477.

ADVERTENTIES (acquisitie en verkoop):

J. Hoogenboom, tel. 050-4091204,
fax 050-4091252
e-mail: info@hoogenboom-communicatie.nl
Prijs: € 0,45 per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Aanlevering advertenties in overleg.

Zonder schriftelijke toestemming van de uit-
gever is het niet toegestaan artikelen uit dit
blad over te nemen.

Web: www.dereformatie.nl
ISSN 0165-5191

Uit het oosten en het westen

kerk wereldwijd

Afgelopen zomer ben ik samen met vier andere theologiestudenten uit Kampen voor vier weken naar India geweest.¹ Wij zijn onder andere twee weken op het Presbyterian Theological Seminary in Dehra Dun geweest.² Dit is een instelling die studenten een theologische opleiding geeft om daarna in verschillende ministries aan het werk te gaan. Wij hebben daar twee weken colleges gelopen, gesprekken gehad met docenten en studenten om nader kennis te maken met een instelling die net als de Theologische Universiteit Kampen gereformeerde theologie wil onderwijzen.

C.Th. Basoski ■

De reis die wij hebben gemaakt staat in een korte reeks van contacten tussen jongeren uit India en Nederland. In de zomer van 2003 organiseerde *De Verre Naasten* een jongerenreis naar India, in het voorjaar van 2004 zijn er jongeren uit India in Nederland op bezoek geweest en afgelopen zomer zijn wij naar India geweest.

Deze contacten over en weer hebben tot doel om met broeders en zusters in een andere culturele context in contact te komen om zo kennis te maken met hun leven als christen. Zoals al gezegd was onze reis bedoeld om nader kennis te maken met de theologiebeoefening op het PTS.

Gereformeerde theologie

Het is wel heel bijzonder, een gereformeerde opleiding in India. Het voert te ver om in dit artikel de geschiedenis van de Indiase kerken te beschrijven en om aan te geven hoe en wanneer de gereformeerde theologie in India voet aan wal heeft gezet. Veel interessanter is de vraag naar wat in India zo aantrekkelijk is aan de gereformeerde theologie.

Als Nederlanders zijn wij geneigd direct te problematiseren. Wij vinden het soms al lastig om goed met die belijdenisgeschriften uit de voeten te kunnen. De gereformeerde belijdenisgeschriften zijn ontstaan in Europa, voor de Verlichting. Wij leven in een heel andere tijd, er is dus een afstand van enkele eeuwen te overbruggen. In onze beleving moet het voor de mensen in India, die een totaal andere cultuur en geschiedenis hebben, helemaal een klus zijn om iets met die gereformeerde traditie te kunnen.

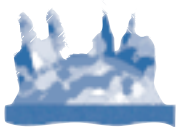
India is een land waarin de overgrote meerderheid van de bevolking hindoe is. De spiritualiteit van het hindoeïsme speelt dan ook een belangrijke rol. Juist in die context van hindoeïstische spiritualiteit laat de gereformeerde visie op schepping, zonde en genade een bijzonder licht schijnen. In de gereformeerde theologie speelt de samenhang die er in de schepping is een grote rol.³

u moet niet denken dat de braafste catechisanten naar dit seminarie gaan

Het onderwijs dat aan het PTS gegeven wordt, komt voort uit de overtuiging dat het Oude en Nieuwe Testament, door God geïnspireerd en onfeilbaar, de hoogste autoriteit in geloof en leven zijn. Verder wil men zich binden aan de

Na het examen

Westminster Confession of Faith and Catechism. Dit klinkt allemaal heel degelijk, maar u moet niet denken dat de braafste catechisanten naar dit seminarie gaan. Er zijn veel studenten die nog maar kort christen zijn. Zij zijn niet opgegroeid met de bijbel, zij kennen de gereformeerde theologie niet. Het kennisniveau van deze studenten is laag. Daarom wordt er een cursus vóór de eigenlijke theologische studie aan gegeven, *pre-theology*. Voor alle duidelijkheid, in dit jaar wordt geen Grieks en Latijn onderwezen, maar Engels, de voertaal op het seminarie. Verder krijgen de studenten een bijbelcursus om bijbelkennis op te doen en men moet zich de begrippen van de gereformeerde

Studenten vooropleiding.

theologie eigen maken door de *Westminster Catechism* te leren. Dit schoolse systeem is nodig, omdat sommige studenten domweg niet weten wat gereformeerd is en weinig tot geen bijbelkennis hebben.

doel van de opleiding is ook dat men studenten een gezonde spiritualiteit wil 'aanleren'

De achtergrond van de studenten is erg verschillend. Sommigen komen van charismatische huize, anderen hebben een baptistenachtergrond, weer anderen zijn gereformeerd en er zijn er dus die nog niet zo lang christen zijn. Ze komen vanuit heel India, een land waar Nederland ongeveer 90 keer in past. Elk hebben ze hun eigen taal, hun eigen cultuur en hun eigen eten. Niet iedereen zal als volbloed gereformeerd het seminarie verlaten. Ze hebben wel allemaal kennis gemaakt met de gereformeerde theologie en zij zijn daardoor gevormd. De studenten hebben allemaal één ding gemeen: zij zijn heel erg gedreven om zich op de theologische studie te storten om daarna ergens in dat immense land aan het werk te gaan in dienst van Gods koninkrijk.

'Ministries'

Ongeveer 30 procent van de studenten wordt door hun kerken naar het *PTS* gestuurd. Zij gaan na hun studie ook weer terug. Vaak gaan zij in hun thuisgemeenten als evangelist en later als predikant aan het werk. Deze bedieningen, die van predikant en van evangelist, staan centraal in het onderwijs in Dehra Dun. Maar de grenzen tussen verschillende beroepen zijn in India minder duidelijk dan in Nederland. Veel van de studenten komen na hun studie in het onderwijs terecht. Via christelijk onderwijs kunnen zij dan jongeren met het evangelie in aanraking brengen. Andere studenten komen in het theologisch onderwijs terecht, als docent op een *bibleschool* of *seminary*.

Het *PTS* wil studenten bekwaam maken om een dienst (*ministry*) te vervullen in de maatschappij. Er zijn dan ook studenten die in het maatschappelijk werk een baan vinden of als leidinggevende in een kindertehuis aan de slag gaan.

Spiritualiteit

Een ander doel van de opleiding is dat men studenten een gezonde spiritualiteit wil 'aanleren'. Men wil de studenten vormen tot een christelijke volwassenheid. Daarbij speelt routine een grote rol, zeker met het oog op de studenten die recent tot geloof gekomen zijn. Maar het gaat er uiteindelijk om dat spiritualiteit deel gaat uitmaken van het leven van de studenten als knechten van God.

Gelet op het feit dat velen in India een christelijke en/of gereformeerde opvoeding hebben moeten missen, is het even begrijpelijk als noodzakelijk dat daar aandacht voor is op het seminarie. Daar komt nog bij dat men in India spiritualiteit sowieso belangrijk vindt, het gaat dus niet alleen om kennis vergaren; het gaat ook om het aankweken van een christelijke houding.

Ethiek en dogmatiek worden nauw op elkaar betrokken. De opleiding wil studenten brengen tot een ware piëteit. Dat wil zeggen: complete toewijding aan de zaak van God, constante afhankelijkheid van het gebed en een onophoudelijk gebruik maken van elke mogelijkheid om het evangelie te verkondigen.

Het gebed is dan ook een niet weg te denken element in het leven op de campus van het *PTS*. Voor ons gevoel is het misschien wel eens te veel, maar het is mooi om in die andere cultuur met alle onzekerheden het gebed als teken van totale afhankelijkheid van God zo nadrukkelijk in het leven van elke dag te ervaren.

Academische vaardigheden

Het derde doel van de opleiding is het aanleren van academische vaardigheden. De opleiding tot *Bachelor of Theology* duurt drie jaar. Zoals al

aangegeven worden studenten voorbereid om te dienen in verschillende *ministries* op het gebied van pastoraat, evangelisatie, onderwijs en ontwikkeling. Zij krijgen kennis van de bijbel en leren basisvaardigheden om het evangelie uit te leggen. Kennis van de wereld is ook belangrijk, want dat is de context waarin het evangelie moet klinken.

Deze bacheloropleiding kan ook fungeren als basis voor een verdere theologische studie. Bijvoorbeeld die tot *Master of Divinity*. Deze opleiding wil de studenten voorbereiden op taken in het pastoraat of leidinggevende functies in de kerk.

Praktijk gericht

Het onderwijs op het PTS is erg op de praktijk gericht. Steeds krijgt de student handvatten aangereikt waar hij meteen mee aan het werk kan gaan. Naar Indiase begrippen staat het PTS erom bekend dat het een goed academisch niveau heeft. Er wordt degelijk theoretisch onderwijs gegeven.

Daarnaast wil de opleiding de studenten ook praktisch voorbereiden op een of ander *ministry*. Alle studenten moeten gedurende het hele jaar participeren in verschillende typen van *ministry*. Dit zijn kortlopende projecten, zodat de studenten in een jaar met meerdere ministries kennismaken. Dit neemt vier tot zes uur per week per student in beslag. Dan is er nog voor alle studenten in de maand oktober een soort stage. Gedurende de zomermaanden moeten er twee maanden besteed worden aan 'veldwerk'.

Tijdens hun studie komen de studenten van het PTS dus met allerlei soorten van pastoraal en sociaal werk in aanraking. Op deze manier blijven de studenten betrokken op de wereld om hen heen. Ook al zitten zij zelf dan voortdurend op een beschermde campus, steeds is daar weer het contact met de praktijk. Op heel verschillende manieren: evangelisatie onder moslims en hindoes, op straat en aan huis, het leiden van een tienerclub van de kerk en het voorbereiden van kerkdiensten. Wij hebben meegedaan met verschillende activiteiten. Uit

veiligheidsoverwegingen mochten wij niet meedoen met evangelisatieactiviteiten in het park en evangelisatie onder moslims en hindoes. Dit komt mede doordat de fundamentalistische hindoebeweging sterker wordt. De studie is erg op de praktijk gericht. En die praktijk is soms heel weerbarstig. Dat verschilt per gebied en per land. Het werk is niet altijd zonder gevaar. De studenten zijn zich dat goed bewust.

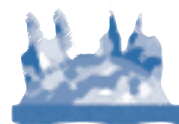
Vorming

Een van de meest in het oog springende dingen is de gedrevenheid van studenten: hun roepingbesef om in dat immense land (of landen daar 'in de buurt') aan het werk te gaan om mensen te vertellen van het koninkrijk van God. Veel studenten komen uit hindoe-families. Soms zijn ze de enige christen in de familie. Sommigen van hen maken daarom geen deel meer uit van de familie. Door God geroepen uit de duisternis tot zijn wonderbaar licht willen zij hun familie, hun omgeving ook van dat licht vertellen in een land waar zoveel duisternis is. Studenten op PTS studeren niet slechts voor hun persoonlijke vorming. In dienst van de God van de bijbel willen zij hun omgeving vertellen van het grote nieuws van Jezus Christus. Zo staat hun vorming in dienst van Gods plan met India en Azië. Hun vorming tot dienstknechten van God, tot geestelijke leiders is een combinatie van academisch niveau en bevin-ding. Twee elementen die heel goed passen binnen de gereformeerde (wetenschappelijke) traditie.⁴ Academisch werk en de daaruit voortvloeiende taken kunnen alleen dan beoefend en uitgeoefend worden als het in afhankelijkheid van en tot eer van de Drie-enige God gebeurt.

We ask for India,
we call her by name
we present her to the Father,
in Jesus' name.⁵

Ds. C.Th. Basoski is inmiddels predikant van de Gereformeerde Kerk te Zuidwolde (Drenthe).

- ¹ Deze studenten waren Sjoerd Heij, Zweitse van Hijum, Rik Meijer en Lucas van der Veen. Als u ons reisverslag wilt lezen dan verwijst ik u naar www.deverrenasten.nl en dan het kopje reizen onder de jongerensite. Voor een wat meer inhoudelijke verslag nodig ik u uit om ons onderzoeksverslag te lezen. Theo Basoski e.a. *Uit het oosten en het westen. Een beschrijvend en vergelijkend onderzoek naar het Presbyterian Theological Seminary (Dehra Dun, India) en de Theologische Universiteit van de Gereformeerde Kerken in Nederland*.
- ² Voor meer informatie over dit seminary kunt u ook kijken op www.ptsindia.com.
- ³ Vgl. het encyclopedisch concept van de gereformeerde theologie zoals dat omschreven is door A.L.Th. de Bruijne in *Gereformeerde theologie vandaag: oriëntatie en verantwoording*. Barneveld: De Vuurbaak, 2004.
- ⁴ G. Voetius, *Inaugurele rede over Godzaligheid te verbinden met de wetenschap: gehouden aan de Illustre School te Utrecht op de 21ste augustus 1634*. Kampen: Kok, 1978.
- ⁵ Dit zijn de eerste regels van een lied uit een Indiase zangbundel.

Liedboek gezang 354B: God zij gezegend!

lied van de week

Het lied van deze week is een lied uit de lutherse traditie.
Sterker, het is van Maarten Luther in hoogsteigen persoon.

J. Smelik ■

Het eerste couplet van dit avondmaalslied is een bewerking die Luther maakte van een middeleeuws lied. Het betrof het Duitstalig lied *Gott sey gelobet und gebenedeiet* dat gezongen werd in aansluiting op de middeleeuwse Latijnse sequens *Lauda, Sion, Salvatorem* van Thomas van Aquino. Deze sequens waarin Christus' lichamelijk aanwezigheid in brood en wijn bezongen werd, en het daarop aansluitende Duitse lied hadden een vast plek in de liturgie op de zogenaamde sacramentsdag, d.i. de door paus Urbanus in 1264 ingestelde feestdag van het heilig sacrament op de tweede donderdag na Pinksteren.

Over dit middeleeuwse Duitse lied schreef Luther in 1523 in zijn *Formula missae et communionis* dat het gezongen kon worden bij de avondmaalsviering. Maar men moest er dan wel een passage uit halen, namelijk die waarin gezongen werd over het ontvangen van het sacrament uit handen van de gewijde priester bij het sterven.

In 1523 (of anders begin 1524) moet Luther het middeleeuwse lied bewerkt hebben waarbij hij het tevens met twee coupletten uitbreidde. Het oorspronkelijke lied van Luther treffen we aan in twee belangrijke Duitse liedbundels die beide in 1524 verschenen: het *Geystliche gesang Buchlein* (Wittenberg) en het *Erfurter Enchiridien*.

In de *Deutsche Messe*, Luthers belangrijke liturgische geschrift uit 1526, schrijft de reformator dat tijdens de uitreiking van brood en wijn, men het Duitse *Sanctus* kan zingen of het lied *Gott sey gelobet* of het lied *Jesus Christus unser Heiland* van Johannes Hus. Het lied van deze week is hier dus aangewezen als lied om tijdens de communie te zingen.

Maar al snel is de gewoonte ontstaan om het lied als dankzeggingslied na de viering te zingen. En gezien de tekst van de eerste strofe, waarin zowel de Duitse tekst als de Nederlandse vertaling nadrukkelijk in de verleden tijd zingen (God **wilde** aan zijn tafel verkwikken en **heeft** onze dorst en honger gestild), ligt dat ook wel voor de hand.

Behalve dankzegging klinkt in de eerste strofe van het lied sterk de waarschuwing door uit 1

Korintiërs 11:27: we moeten op *waardige* wijze het avondmaal gebruiken. De tweede strofe borduurt voort op het thema dat Christus ons door zijn lichaam en bloed wilde voeden en ons zo in onze nood nabij komt. Luther stelt in dat tweede vers de gedachte centraal dat Christus' *liefde* voor ons zo groot was dat Hij zijn leven gaf om ons van onze schuld te verlossen.

In het derde en laatste couplet gaat het om de vrucht van de avondmaalsviering voor de kerk als gemeenschap. De viering van het avondmaal als *gemeenschapsmaaltijd* staat in die laatste strofe centraal. De boodschap kun je weer geven met de woorden van het klassiek-gereformeerde avondmaalsformulier: "... omdat Christus, onze geliefde Heiland, ons eerst zo uitnemend heeft liefgehad, moeten wij ook elkaar liefde bewijzen..." Zoals Luther veel vaker in zijn liederen doet, besluit hij ook dit lied met de vermaning dat Gods liefde ons ertoe moet aanzetten om als broeders en zusters in liefde voor en vrede met elkaar te leven.

Melodie

Hierboven vermeldde ik de relatie tussen Luthers lied en Thomas van Aquino's *Lauda Sion, Salvatorem*. Er is echter ook een muzikale relatie tussen het reformatorische avondmaalslied en het gezang van Thomas van Aquino. In de melodie van Luther kan men namelijk duidelijk elementen terugvinden uit het Latijnse gezang.

Luther componeerde een melodie waarin we elementen uit én de toenmalige volksliedcultuur aantreffen én uit het gregoriaans. Een gregoriaans element is vooral het 'kyrieleison' (lett: Heer ontferm U) in de regels 5 en 10. 'Volksmuzikaal' is met name dat de melodie al erg tendeert naar een majeur-melodie (majeur en mineur toonsoorten kende men toen nog niet), hoewel zij strikt genomen nog in een kerktoonsoort (hypo-mixolydisch) staat. Karakteristiek voor het feit dat de melodie zich op de grens van majeur en mixolydisch bevindt, is vooral de tweede en vierde regel die identiek zijn en waar de melodie zich beweegt van tussen c2 en c1.

Nu treft u in het *Liedboek* onder gezang 354A een andere melodievariant aan. De variant bij gezang 354A verschilt van die van gezang 354B juist ten aanzien van de regels 2 en 4. In gezang 354A is het melodisch verloop van de regels 2/4 typisch hypomixolydisch. Voor beide melodievarianten zijn zestiende-eeuwse bronnen te vinden en in die zin zijn beide varianten dus historisch te verdedigen. Dat het *Liedboek* twee varianten heeft, komt doordat de hervormde gezangencommissie aanvankelijk gekozen had voor de eerste variant (354A). Toen de lutheranen in een later stadium aan het *Liedboek*project gingen deelnemen, hadden zij een voorkeur voor de tweede variant. Zij hadden trouwens ook wel bewijzen in de hand dat hun melodieversie de oudste en beste papieren had. Bovendien werd en wordt deze versie internationaal het meest gebruikt. Terecht heeft ons deputaatschap dus voor 354B gekozen.

Hoewel de melodie uit tien regels bestaat, hoeven we niet tien verschillende melodieregels aan te leren. Er zitten namelijk veel herhalingen in de melodie: r1=r3, r2=r4, r5=r10. Dat scheelt bij het aanleren dus een slok op een borrel.

Maar er zijn wel elementen en passages in de melodie die onze aandacht verdienen. Zo moeten we goed letten op het ritme, ook in combinatie met de tekstplaatsing. Bij de woorden 'laat ons dank' uit de eerste regel komen we drie noten tegen met het ritme dat we kennen van het woord 'strá-lende'. Datzelfde ritme komen we in de regels 5/10 en 7 tegen, maar daar wordt het gebruikt op één lettergreep. Een lastig punt is ook het slot van regel 7 ('ons geboren uit Maria's schoot'). Enfin, ik kan de lastige aspecten allemaal wel onder woorden brengen, maar het beste is nog wanneer een goede zanger of een gemeentekoor de melodie voorzingt.

Duidelijk is in elk geval wel dat de melodie aanzienlijk lastiger wordt wanneer we haar in een te laag tempo zouden zingen. En die neiging zullen we waarschijnlijk wel hebben. Het is dus vooral zaak om aandacht te hebben voor het goede tempo. U kunt als indicatie hiervoor nemen: MM 69 a 72 voor de halve (!!) noot.

Dr. J. Smelik is hymnoloog-musicoloog en woont te Zuidhorn

Persbericht

VGK organiseert 90 gezangen cursus door heel Nederland

In **maart 2006** organiseert de Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten (VGK) op 5 plaatsen in Nederland een 1-daagse 90 gezangen cursus voor organisten. Aanleiding is de invoering van nieuwe gezangen in de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). De VGK biedt organisten hiermee handreikingen voor het begeleiden en aanleren van deze gezangen. Geheel overeenkomstig haar doelstelling wil de VGK hiermee de goede en stijlvolle begeleiding van de gemeentezang in de eredienst bevorderen.

De 90 gezangen cursus heeft een interactief karakter: rondom het orgel ontvangen deelnemers direct terugkoppeling van professionele docenten omtrent begeleiden en aanleren. De cursus is ook heel geschikt als opfriscursus voor ervaren organisten op dit gebied. Problemen waar men in de praktijk tegenaan loopt komen ruimschoots aan de orde, evenals gemeentezangbegeleiding in het algemeen.

Tevens wordt kort aandacht besteed aan nieuw geselecteerde gezangen die onlangs zijn goedgekeurd door de (vrijgemaakte) Generale Synode van Amersfoort-Centrum.

De cursus vindt plaats op **zaterdag 18 maart** in Nijkerk, Nieuwerkerk aan de IJssel en Dalfsen en op **zaterdag 25 maart** in Goes en Haren (Gn). Docenten zijn resp. Harry van Wijk, Dirk Zwart, Sietze de Vries, Erik Zwiep en Henk Ophoff.

De Vereniging van Gereformeerde Kerkorganisten is een actieve organistenvereniging die binnen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) functioneert. Binnen deze kerkengroep zijn naar schatting 800 kerkleden werkzaam als organist. Zij verzorgen elke zondag het muzikale gedeelte van de eredienst. Elk op zijn/haar eigen niveau en met zijn/haar eigen gaven en talenten. Om organisten bij de uitoefening van hun zondagse taak te helpen, is in 1973 de VGK opgericht. Momenteel telt de vereniging circa 350 leden, terwijl het verenigingsorgaan daarnaast nog 215 abonnees telt. Meer informatie: VGK bestuur - Rogier Messelink
E-mail: penningmeester@eredienst.com, Tel: (078) 622 64 29, www.eredienst.com

INVENTARIS

vertrouwd verzekerd

speciale verzekeringen voor kerken, zorginstellingen en monumenten

De premie is laag en de dekking is hoog.
Wat wil je nog meer?

Postbus 500 5240 AM Rosmalen www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

Heeft u problemen bij het opvoeden van uw kind of is de relatie tussen u en uw kind verstoord? Neem dan contact op met SGJ Toegang.

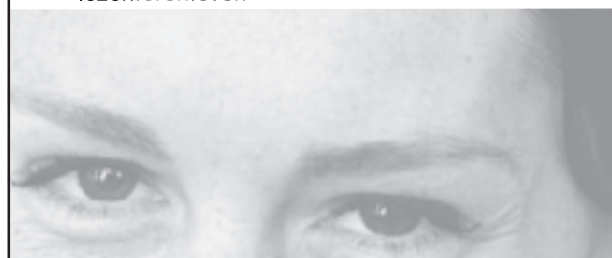
Professionele hulp voor christenen

033 - 475 33 00
www.sgj.nl

bijbel
studie
bond
lezenlerenleven

Een nieuw gezicht!
www.bijbelstudiebond.nl

Gods weg is volmaakt

het woord van de HEER is zuiver

een schild is hij voor allen die bij hem schuilen

Psalm 18:31

Verschenen:

HANDBOEK GKV 2006

Met jaaroverzicht van 2005 door ds J.H. Kuiper

Verkrijgbaar bij de boekhandel

of bestel via internet:
www.gkvhandboek.nl

Prijs € 10,95